

MLJ

مجله حقوق پزشکی

ویژه نامه نوآوری حقوقی، ۱۴۰۰

Journal Homepage: <http://ijmedicallaw.ir>

مقاله پژوهشی

مداخله بخش خصوصی در زندان در ایران و آمریکا

مجید بهمنی^۱، حسن حاجی تبار فیروزجائی^{۲*}، سیدرضا احسانپور^۳

۱. دانشجوی دکتری حقوق کیفری و جرم‌شناسی، واحد ساری، دانشگاه آزاد اسلامی، ساری، ایران.

۲. دانشیار، گروه حقوق، واحد قائمشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، قائمشهر، ایران.

۳. استادیار، گروه حقوق، دانشگاه شاهد، تهران، ایران.

چکیده

زمینه و هدف: رسیدگی به مشکلات و مسائل زندانیان یکی از دغدغه‌های مهم نظام‌های سیاسی در راستای برقراری عدالت کیفری است. مقاله حاضر با بررسی مدل‌های خصوصی‌سازی زندان و ایرادهای وارد بر آن، به بررسی موضع حقوق ایران و آمریکا در این زمینه پرداخته و به این سوالات پاسخ می‌دهد که آیا مداخله بخش خصوصی در حقوق ایران و آمریکا امکان‌پذیر است؟ و مداخله بخش خصوصی در حقوق کدامیک از این دو کشور به نحو مطلوب‌تری قابل اجراست؟

مواد و روش‌ها: در مقاله حاضر از روش توصیفی-تحلیلی و بررسی مداخله بخش خصوصی در زندان در ایران و آمریکا به شیوه مقایسه‌ای اقدام شده است. مطالب بحث با رجوع به منابع اسنادی جمع‌آوری شده است.

یافته‌ها: در حقوق ایران، علی‌رغم فقدان مقررات قانونی در مورد مداخله بخش خصوصی در زندان؛ بخش خصوصی از سال ۱۳۷۳ وارد نظام زندانبانی شد. مداخله بخش خصوصی در نظام زندانبانی ایران، دو مرتبه اتفاق افتاده است که مرتبه اول موفقیت‌آمیز و مرتبه دوم ناموفق بوده است. تحقیقات انجام شده در این حوزه، حکایت از آن دارد که مداخله بخش خصوصی در کشور آمریکا با توجه به تصویب قوانین موضوعه هم از لحاظ کمی و هم از لحاظ کیفی در سطح بالاتری نسبت به کشور ایران قرار دارد.

ملاحظات اخلاقی: مراحل مختلف پژوهش با در نظر داشتن ملاحظات اخلاقی از جمله رعایت اصل ارجاع‌دهی، استفاده صحیح و علمی از منابع مرتبط و اصل امانت‌داری انجام شده است.

نتیجه‌گیری: ایالات متحده آمریکا به دلیل سنت دیرپای خصوصی‌سازی نمونه نسبتاً موفق از اداره زندان‌ها توسط بخش خصوصی را دارد. این رویکرد از طریق دو مدل انگلیسی-آمریکایی (خصوصی‌سازی تمام بخش‌های زندان) و مدل فرانسوی (انجام امور اداری توسط بخش خصوصی و بر عهده گرفتن امنیت توسط دولت) اعمال می‌شود. اما در ایران علی‌رغم تصریح خصوصی‌سازی در آیین‌نامه زندان‌ها، دو تجربه ناکام در زندان عادل‌آباد شیراز و وکیل‌آباد مشهد باعث شده تا گرایش قوه قضاییه به سمت خصوصی‌سازی زندان‌ها کاهش پیدا کند. ضمن اینکه مشکلات مربوط به اداره زندان‌ها توسط بخش خصوصی و عدم ایجاد امنیت کافی برای اداره امور زندانیان از جمله دلایل متوقف شدن این طرح است.

اطلاعات مقاله

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۷/۱۰

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۱۱/۰۷

تاریخ انتشار: ۱۴۰۰/۱۱/۲۷

واژگان کلیدی:

خصوصی‌سازی

زندان

اجرای مجازات

ایران

ایالات متحده آمریکا

زندان خصوصی

* نویسنده مسئول:

حسن حاجی تبار فیروزجائی

آدرس پستی: ایران، قائمشهر،

دانشگاه آزاد اسلامی، واحد قائمشهر،

گروه حقوق.

کد پستی: ۴۷۶۵۱-۶۱۹۶۴

تلفن: ۴۲۱۵۵۰۲۵-۱۱

پست الکترونیک:

hajitabar@yahoo.com

۱. مقدمه

زندان و اداره امور مربوط به آن از جمله امور حساس و بحث‌برانگیز در نزد دولت‌های مختلف است. هرچند زندان مکانی برای اصلاح، تنبیه و مجازات مجرمان و تبهکاران در نظر گرفته شده است، اما این مکان به گونه‌ای نیست که بدون در نظر گرفتن معیارها و شرایط مناسب برای زندانیان به حال خود رها شده باشد. بر همین اساس، نظام‌های سیاسی کوشش می‌کنند تا با بهره‌گیری از تجارب سایر کشورها، پیاده کردن الگوهای جدید و کارآمد و همچنین بالا بردن میزان رضایت زندانیان، نهادهای داخلی و بین‌المللی حقوق بشری، چهره مطلوبی از خود به نمایش بگذارند. بر همین اساس، رویکردهای مختلفی در زمینه اداره امور زندانیان مطرح شده است که بر اساس شرایط مدیریتی و سیاسی حاکم بر هر کشور، طیفی از رویکردهای مدیریتی در این زمینه دیده می‌شود. برخی از دیدگاه بر نقش کامل و مؤثر دولت بر اداره امور زندان‌ها تأکید می‌کنند و برخی دیگر نیز با یادآوری بحث کاهش هزینه‌ها و بهبود وضعیت زندانیان، اداره امور زندان‌ها را به بخش خصوصی واگذار می‌کنند. به لحاظ تاریخی نیز از سال ۱۹۸۰ میلادی به بعد پای خصوصی‌سازی، متأثر از حاکمیت سیاست نئولیبرال در دنیا به عرصه اجرای احکام کیفری نیز کشیده شده است. به طوری که برخی از کشورها تلاش کردند تا با واگذاری اداره زندان‌ها به بخش خصوصی، هم هزینه‌های دولت را در این زمینه کاهش دهند و هم اینکه بتوانند باعث بهبود و ارتقای وضعیت زندانیان شوند. اما این تجربه در کشورهای مختلف دارای تفاوت‌هایی است. نحوه اداره جامعه، متمرکز یا فدرالی بودن، فعالیت و یا عدم فعالیت بخش خصوصی و جامعه مدنی از جمله عوامل اثرگذار بر وضعیت واگذاری زندان‌ها و اداره آنان توسط بخش خصوصی به شمار می‌رود. با در نظر گرفتن این مسائل، پژوهش حاضر درصدد بررسی شرایط خصوصی‌سازی زندان‌ها در دو کشور ایران و آمریکا برآمده است. بر همین اساس، مطالعه تجارب پیشین کشورهای مذکور، دامنه فعالیت بخش خصوصی در اداره امور زندانیان و همچنین موانع کلی و اختصاصی واگذاری زندان به بخش خصوصی مورد توجه قرار می‌گیرند. سؤالی که پژوهش

حاضر بر مبنای آن شکل گرفته این است: گرایش به خصوصی‌سازی در زندان‌های آمریکا و ایران چه تفاوت‌هایی با یکدیگر دارند؟ و علت کامیابی بخش خصوصی در آمریکا و ناکامی آن در ایران در حوزه مدیریت زندان‌ها چیست؟

۲. ملاحظات اخلاقی

مراحل مختلف پژوهش با در نظر داشتن ملاحظات اخلاقی از جمله رعایت اصل ارجاع‌دهی، استفاده صحیح و علمی از منابع مرتبط و اصل امانت‌داری انجام شده است.

۳. مواد و روش‌ها

در مقاله حاضر از روش توصیفی-تحلیلی و بررسی مداخله بخش خصوصی در زندان در ایران و آمریکا به شیوه مقایسه‌ای اقدام شده است. مطالب بحث از طریق رجوع به منابع اسنادی در زمینه بحث جمع‌آوری شده است.

۴. یافته‌ها

تجربه خصوصی‌سازی در دو کشور آمریکا و ایران دارای تفاوت‌های قابل توجهی است. از جمله اینکه سابقه رویکردهای نئولیبرالی در عرصه اقتصاد و تجربه بالای بخش خصوصی زمینه‌های مختلف، اندوخته قابل توجهی برای بخش خصوصی پدید آورده است که بتواند اداره امور زندان‌ها را بر عهده بگیرد. اما در ایران شرایط متفاوت است، زیرا بخش خصوصی در عرصه‌های دیگر، تجارب چندانی نیاموخته است و با دیده تردید نسبت به عملکرد آن نگریسته می‌شود. همین مسأله باعث شده تا تجربه خصوصی‌سازی زندان‌ها در ایران با موفقیت چندانی دنبال نشود و البته دیدگاه‌های مثبتی نیز در این زمینه وجود نداشته است. بخش اعظمی از این تردیدها به دلیل ضعف بخش خصوصی و عدم مداخله آن در بخش‌های مختلف اقتصادی، سیاسی و اجتماعی است که ناخودآگاه، برخی حوزه‌های مدیریتی از جمله امور زندان‌ها را نیز تحت تأثیر قرار می‌دهد. هرچند تجربیات خصوصی‌سازی در آمریکا کامیاب انجام می‌شود، اما در این کشور نیز تجربه خصوصی‌سازی در پاره از مواقع نتایج نامطلوبی در پی داشته

است که با توجه به محوریت سود و منافع بخش خصوصی، برخی حقوق عمومی زندانیان از جمله مشاوره و روان درمانی و سیاست‌های اصلاح و درمان و بازپروری زندانیان را با مشکل روبرو کرده است. اختلاف بنیادین هدف دولت و بخش خصوصی در اداره زندان‌ها و همچنین وظیفه ذاتی دولت در اداره زندان‌ها از جمله انتقادات دیگری بر اداره این نهاد توسط بخش خصوصی است.

۵. بحث

مباحث مربوط به بهبود و اصلاح وضعیت زندانیان و همچنین تلاش برای واگذاری امور اداره زندانیان به بخش خصوصی از جمله مباحث مهمی است که در حقوق کیفری و در نزد دستگاه‌های قضایی هر کشور مورد توجه است. به همین دلیل پرداختن به تجارب سایر کشورها و مدل‌های انجام شده در این زمینه، باعث انتقال تجربیات و در نهایت بهبود وضعیت زندانیان در سایر کشورها می‌شود.

۵-۱. پیشینه تحقیق

بررسی مطالعات صورت گرفته در حوزه بررسی زندان‌ها در ایران و آمریکا نشان می‌دهد که برخی از مطالعات از جمله در مطالعه حاجی‌ده‌آبادی و جلیل‌زاده (۱۳۸۳) به بررسی شکل‌گیری زندان‌های خصوصی در ایران و آمریکا پرداختند و تجارب ناموفق خصوصی‌سازی در ایران را مورد توجه قرار داده‌اند. در مطالعه مهدوی‌پور و همکاران (۱۳۹۷) به بررسی جایگزین‌های زندان با تکیه بر دیدگاه زندانیان پرداخته شد و چنین نتیجه گرفتند که بیش از پیش معطوف به استفاده از روش‌های جایگزین بوده‌اند. کلانی فرد (۱۳۹۶) نیز در مطالعه‌ای به بررسی خصوصی زندان در حقوق جزای ایران (مطالعه موردی زندان وکیل‌آباد مشهد و عادل‌آباد شیراز) پرداخته و به این مسأله اشاره شد که به دلیل نامطلوب بودن این طرح در کوتاه‌مدت متوقف شدند. با توجه به تحقیقات مطرح شده، تحقیق مشخصی در زمینه بررسی مداخله بخش خصوصی در زندان‌های ایران و آمریکا وجود ندارد. تنها می‌توان به مطالعه حاجی‌ده‌آبادی و جلیل‌زاده اشاره نمود که

به دلیل مطالعه تطبیقی درباره زندان‌های خصوصی در ایران و آمریکا با پژوهش حاضر همسو است، اما از جهت اهداف موضوع، نحوه مداخلات و آثار خصوصی‌سازی زندان در این دو کشور، پژوهش حاضر رویکرد متمایزی را دنبال می‌کند. در مقاله کلایی فرد نیز به طور مشخص به بررسی خصوصی‌سازی زندان‌ها در ایران پرداخته شده و از منظر تطبیقی صورت نگرفته است. مطالعه تطبیقی حاضر به دنبال علت‌یابی و آسیب‌شناسی و بهره‌گیری از تجارب سایر کشورها در زمینه خصوصی‌سازی زندان‌هاست که می‌تواند گرایش به سمت خصوصی‌سازی زندان را با تکیه بر تجارب پیشین و یا تجارب سایر کشورها به ما نشان دهد.

۵-۲. نوآوری تحقیق

آنچه باعث نوآوری پژوهش حاضر می‌شود، بررسی تجربیات مداخله بخش خصوصی در زندان‌های آمریکا و ایران است. همچنین به این مبحث پرداخته می‌شود که تجربیات صورت گرفته در این زمینه ناشی از چه عواملی بوده و سیاست‌های نتولیرال از چه راه‌هایی بر تسریع این روند اثرگذار بوده است؟ به علاوه این مبحث مورد توجه قرار می‌گیرد که هزینه‌های ناشی از خصوصی‌سازی نسبت به بخش دولتی تا چه اندازه توانسته مشکلات زندان‌ها و زندانیان را حل نماید. با توجه به رویکرد تطبیقی پژوهش، بررسی مداخلات آینده بخش خصوصی در حوزه مدیریت زندان‌ها می‌تواند از طریق مطالعاتی مشابه مطالعه حاضر راهگشا باشد.

۵-۳. اهمیت و ضرورت تحقیق

زندان یکی از نهادهای حساس در هر جامعه‌ای به شمار می‌رود که به دلیل اهمیت یافتن مسائل حقوق بشری، گسترده شدن مبحث مجازات‌های اجتماعی و همچنین فراهم کردن شرایط برای بازپروری و اصلاح زندانیان همواره یکی از دغدغه‌های نظام سیاسی و نهادهای اجتماعی مدافع اصلاح زندان‌ها بوده است. به همین دلیل بحث بر سر این است که آیا راهکاری همانند مداخله بخش خصوصی در زندان‌ها و بر عهده گرفتن مدیریت زندانیان می‌تواند مشکلات مربوط به زندانیان

را کاهش دهد یا خیر؟ بر همین اساس پژوهش حاضر با عنایت به مشکلات و چالش‌های زندانیان در دو کشور ایران و آمریکا به بررسی مقررات و قوانین جاری در این زمینه، محدودیت‌ها و امکانات، و همچنین تجربه دو کشور در این زمینه پرداخته است.

۴-۵. محدودیت‌های تحقیق

پژوهش حاضر به طور مشخص به مداخلات بخش خصوصی در زندان در ایران و آمریکا پرداخته است و از جهت قوانین و مقررات، آثار و پیامدها و تجارب دو کشور در این زمینه، نسبت به آثار آن اقدام نموده است. اما آنچه در این پژوهش مجال پرداختن به آن فراهم نیست، عدم بررسی قوانین کیفری در زمینه مباحث مربوط به زندانیان، نگرش دولت نسبت به مدیریت زندان‌ها، و همچنین بررسی این موضوع است که از نظر زندانیان، مدیریت آنان توسط بخش خصوصی مطلوب است و یا اینکه مدیریت دولتی را مطلوب می‌دانند. بنابراین موضوع به طور مشخص در زمینه مداخلات بخش خصوصی در زندان در ایران و آمریکا احصاء شده است.

۵-۵. خصوصی‌سازی زندان‌ها در ایران

در حوزه حقوق کیفری، آیین‌نامه اجرایی سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی مصوب ۱۳۸۴، اولین متنی بود که به صراحت امکان مداخله بخش خصوصی در برخی خدمات زندانبانی را مورد اشاره قرار داد. در ماده ۱۳ و ماده ۱۵ آیین‌نامه مذکور به موضوع مداخله بخش خصوصی در زمینه اشتغال به کار یا حرفه‌آموزی محکومان به حبس اشاره شده بود.

مداخله بخش خصوصی در زندان در سال‌های پس از انقلاب اسلامی اگرچه به صراحت مورد اشاره قرار نگرفته است اما در آن عمل شده است. قوه قضاییه به عنوان متولی اداره امور زندان‌ها اجازه خصوصی‌سازی را در مورد دو زندان صادر نموده و قراردادهایی نیز در این خصوص منعقد نمود. ابتدا در سال ۱۳۷۳ اجازه مداخله بخش خصوصی در زندان وکیل‌آباد در مشهد صادر شد. پس از آن و طی مدت تقریبی سه سال، اداره

بخش‌های ذیل به بخش خصوصی واگذار شد اما مدیریت کلی زندان همچنان بر عهده دولت قرار داشت. بیمارستان زندان، دفتر اجرای احکام کیفری زندان، ثبت آمار و اطلاعات رایانه، خدمات فرهنگی، آموزش و مشاوره زندانیان و نگهداری غیرمسلح در پوسته داخلی زندان از جمله بخش‌هایی بودند که اداره آن به بخش خصوصی واگذار شد (۱). در سال‌های آغازین اجرای خصوصی زندان وکیل‌آباد، مخالفت‌های بسیاری مطرح شد. اما آمارها حکایت از عملکرد مطلوب بخش خصوصی در این حوزه داشت به گونه‌ای که علی‌رغم کاهش قابل توجه پرسنل اداری و کاهش هزینه‌ها؛ سرعت و دقت در انجام امور زندان افزایش یافت و در عین حال آمار تخلف زندانیان نیز کاهش یافت (۱).

تجربه دوم نظام حقوق کیفری کشورمان در مورد مداخله بخش خصوصی در زندان در عادل‌آباد شیراز اتفاق افتاد. ماهیت قرارداد منعقد شده در مورد زندان عادل‌آباد به این صورت بود که ظرف مدت یک سال، بخش عمده وظایف جاری و مدیریتی زندان به بخش خصوصی واگذار شود و در عین حال مقرر شده بود مکانیزم‌هایی برای نظارت دولت و سنجش عملکرد بخش خصوصی لحاظ شود. در این قرارداد امور رایانه، اجرای احکام کیفری، کلیه مسائل مربوط به حقوق زندانیان و حفاظت از زندانیان در داخل بندها به بخش خصوصی واگذار شد. در صورت موفقیت بخش خصوصی در زندان عادل‌آباد، واگذاری نظام زندانبانی سراسر کشور به بخش خصوصی امری دور از ذهن نبود اما طرح خصوصی‌سازی در زندان عادل‌آباد با شکست مواجه شد و سبب به وجود آمدن ابهام و تردید در مورد حضور موفق بخش خصوصی در نظام زندانبانی شد.

علی‌رغم اینکه به موجب قوانین و مقررات جاری ممنوعیتی برای مداخله بخش خصوصی در زندانبانی وجود ندارد، اما با توجه به فواید اجرای مقررات خصوصی‌سازی در اجرای حبس (از جمله کاهش هزینه‌های دولت، بهبود کارایی و کنترل و کاهش آمار ارتکاب جرائم) ضروری است قانون‌گذار کشورمان همانند بسیاری از کشورهای پیشرفته این ضرورت را درک کند و آن را مورد اهتمام جدی قرار دهد و با تصویب قانونی جامع و تخصصی، زمینه مداخله هرچه بهتر بخش خصوصی

در اجرای احکام کیفری را تسهیل نماید. به عنوان نمونه قانون‌گذار کشورمان در ماده ۱۷۶ قانون آیین دادرسی کیفری ۱۳۹۲ مقرر داشته است: «قوه قضاییه می‌تواند ابلاغ اوراق قضایی را به بخش خصوصی واگذار کند». اما در بحث مداخله بخش خصوصی در زندان چنین صراحتی به چشم نمی‌خورد. همچنین مبحث جایگزین‌های حبس (موضوع مواد ۶۴ به بعد قانون مجازات اسلامی) به نوعی بیانگر به کارگیری بخش خصوصی در نظام زندانبانی است.

۵-۶. خصوصی سازی زندان‌ها در آمریکا

موضوع مداخله بخش خصوصی در زندان در ایالات متحده آمریکا بیش از هر مجازات دیگری، برجسته بوده لذا در ادامه طی دو بند جداگانه به بررسی این موضوع خواهیم پرداخت. در بند اول دوران قبل از کیفرگرایی و در بند دوم دوران پس از کیفرگرایی را مورد بررسی قرار خواهیم داد.

۵-۶-۱. قبل از کیفرگرایی

اصطلاح «کیفرگرایی» به معنای گرایش به سوی مجازات و کیفر است. در اصطلاح به معنای گرایش سیاست جنایی به سوی احیای سزادهی و اعمال کیفر است. برخی حقوقدانان معتقدند: «کیفرگرایی از دهه ۶۰ و ۷۰ میلادی به بعد در برخی کشورها از جمله ایالات متحده آمریکا رواج پیدا کرده است» (۲). افزایش شدید و جدی جرائم و جنایات در دهه‌های ۱۹۶۰ و ۱۹۷۰ توجه دولت آمریکا را به سمت جرم و کنترل آن جلب نمود (۳). به همین خاطر باید گفت که از سال ۱۹۸۰ میلادی (زمان ریاست جمهوری رونالد ریگان در ایالات متحده آمریکا) دولت آمریکا بر سیاست کیفرگرایی و سخت‌گیری نسبت به ارتکاب جرم تمرکز نمود.

تحولات مداخله بخش خصوصی در زندان در حقوق آمریکا تا قبل از دوره کیفرگرایی یعنی تا قبل از سال ۱۹۸۰ به گونه‌ای بود که کسب درآمد از طریق اعمال مجازات در آمریکا، پدیده‌ای نوظهور به حساب نمی‌آید، به طوری که در قرن هجدهم و نوزدهم شاهد حضور گسترده بخش خصوصی در اجرای مجازات زندان بوده‌ایم. عمده دلایل خصوصی سازی در

آن دوران به ظرفیت ناکافی زندان‌های عمومی و مهم‌تر از آن منافع تجاری بخش خصوصی برای استفاده از نیروی کار محکومان به زندان مربوط می‌شد. به عنوان نمونه از میان ایالت‌های جنوبی، ایالت «تگزاس» از اواسط دهه ۱۸۰۰ تا اوایل دهه ۱۹۰۰ تمام زندان‌های خود را با سیستم اجاره محکومین به بخش خصوصی واگذار کرد. در همان زمان در «فلوریدا» (Florida) محکومان به زندان به کمپ‌های خصوصی جهت استخراج ذغال سنگ و فسفر اجاره داده می‌شدند. در سال ۱۸۸۴ شرکت ذغال سنگ و آهن ایالت «تنسی» (Tennessee)، تمام زندانیان این ایالت را اجاره و به عنوان معدنچی استخدام نمود (۴). این قراردادها که عمدتاً در قالب قرارداد اجاره محکومان منعقد شده بود در سال ۱۹۲۳ لغو شد و به دلیل نقض حقوق زندانیان، انعقاد قرارداد با بخش خصوصی برای استفاده از نیروی کار آنان، پتانسیل تجاری خود را از دست داد و در نهایت در سال ۱۹۴۰ به طور کلی از میان برداشته شد. اما حضور بخش خصوصی در حوزه ارائه خدمات اصلاح و درمان نوجوانان کماکان به فعالیت خود ادامه داد (۵). عمده فعالیت بخش خصوصی در زندان‌های ایالات متحده آمریکا در دوره قبل از کیفرگرایی مربوط زندان بخش نوجوانان بود. در سال ۱۹۷۶ در پنسیلوانیا، قرارداد اداره واحد درمان امن برای جرائم خشونت‌بار مجرمین نوجوان با بخش خصوصی منعقد شد (۴).

۵-۶-۲. پس از کیفرگرایی

یکی از چالش‌های عمده‌ای که سیستم عدالت کیفری آمریکا در دهه‌های اخیر به ویژه پس از سال ۱۹۸۰ با آن مواجه شد موضوع افزایش بیش از حد تعداد زندانیان (تورم کیفری) در زندان‌های دولتی بود. رشد دو برابری تعداد مجرمان بزرگسال که به حکم دادگاه‌های ایالتی محکوم شده بودند خود گواه این امر بود. تأمین امنیت و سکنی دادن تعداد بسیار زیاد زندانیان سبب افزایش هزینه‌ها و مسئولیت مقامات فدرال، ایالتی و محلی شده بود. در دهه ۱۹۸۰ به بعد، ایالات متحده آمریکا شاهد سرخوردگی افکار عمومی به دلیل شکست سیستم عدالت کیفری در اجرای برنامه‌های بازپروری مجرمین بود. در

عین حال بی میلی دولت برای تأمین بودجه بیشتر برای مؤسسات اصلاحی و افزایش نیاز به فضای زندان، این بحران را تشدید نمود. در چنین شرایطی بود که خصوصی سازی زندان و انعقاد قرارداد کلی یا جزئی با بخش خصوصی برای اداره امور زندان به عنوان یک راه حل برای برون رفت از بحران مطرح شد و در عمل نیز مورد استقبال قرار گرفت (۶).

بخش عمده قرارداد میان دولت و بخش خصوصی در اداره امور زندان های ایالات متحده آمریکا از سال ۱۹۸۰ به بعد تحت تأثیر دو عامل قدرتمند منعقد گردید: اول- رئیس جمهور ریگان (Reagan) در اولین سخنرانی خود پس از انتخابات اعلام کرد دولت با مشکل مواجه شده است و راه برون رفت از آن تمرکز بر بخش خصوصی است. دوم- ایالات متحده آمریکا در آن زمان با تأکید بر سیاست کیفرگرایی؛ برخورد بسیار سخت با مجرمین را در دستور کار قرار داده بود که این امر سبب شده بود این کشور بالاترین نرخ زندان در جهان را دارا باشد (۷). قراردادهای منعقد میان دولت و بخش خصوصی به تدریج عمومیت یافت و با گذشت چند سال از شروع خصوصی سازی، بخش عمده خدمات درون زندان به بخش خصوصی واگذار گردید (۵). در سال های ۱۹۸۰ تا ۱۹۹۰ میلادی جمعیت زندان های ایالات متحده آمریکا رشد چشمگیری داشت. هم زمان با این تحولات، این باور عمومی شکل گرفت که اگر پیمانکاران بخش خصوصی بتوانند وظایف خود را به درستی انجام دهند، هزینه های دولت در نظام زندانبانی به شدت کاهش می یابد و در عین حال کیفیت ارائه نیز افت نخواهد کرد. پس از این بود که بسیاری از ایالت ها تمایل خود را به مداخله بخش خصوصی در زمینه اجرای مجازات زندان علنی نمودند (۸).

یکی از مهم ترین دلایل موافقان مداخله بخش خصوصی در اجرای مجازات زندان، بحث کاهش هزینه های دولت بود. با این وجود تجارت اولیه خصوصی سازی در دهه ۱۹۸۰ این ادعا را تأیید نمی کرد. در سال ۱۹۹۰ «چارلز لوگان» (حقوقدان و مؤلف کتب حقوق کیفری در ایالات متحده آمریکا) اظهار داشت زندان هایی که با مداخله بخش خصوصی اداره می شوند لزوماً کم هزینه تر از زندان های متعلق به دولت نیستند. اما

نتیجه نظرسنجی ها در دهه ۹۰ حکایت از این داشت پس از مداخله بخش خصوصی در اجرای مجازات زندان، هزینه های دولت به طور میانگین حدود ۲۰ درصد کاهش می یابد (۴). در سال ۱۹۸۷ تعداد زندانیان ایالتی و فدرال به ۵۸۱۶۰۹ نفر رسید که این تعداد نسبت به سال ۱۹۸۰ حدود ۷۶ درصد افزایش داشت اما با این وجود ظرفیت زندان ها نسبت به سال ۱۹۸۰ هیچ افزایشی نداشت. این امر سبب شد در سال ۱۹۸۷، زندان های ایالتی مابین ۱۰۵ الی ۱۲۰ درصد و زندان های فدرال مابین ۳۷ الی ۷۳ درصد بیش از حداکثر ظرفیت خود زندانی پذیرش کنند و ۱۲۰۰۰ زندانی ایالتی به دلیل کمبود مکان نگهداری در بازداشتگاه های محلی نگهداری شدند. دلیل این امر، عدم ساخت و ساز زندان در زمان مناسب و نوپا بودن مداخله بخش خصوصی در اجرای مجازات زندان بود (۹).

حضور و مداخله بخش خصوصی در زندان های ایالات متحده آمریکا گسترش روزافزون یافت به گونه ای که طبق آمارها تا سال ۱۹۹۸، ۱۵۸ زندان خصوصی در این کشور فعالیت می کرد. از این تعداد، ۳۰ زندان در پورتوریکو و ناحیه کلمبیا، ۴۳ زندان در تگزاس، ۲۴ زندان در کالیفرنیا، ۱۰ زندان در فلوریدا و ۹ زندان در کلرادو فعالیت داشتند. بیشتر زندان های خصوصی در ایالت های جنوبی و غربی متمرکز بودند (۶). طبق آمار اعلام شده، ایالت های تگزاس و کالیفرنیا از جمله ایالت های پیشرو در زمینه خصوصی سازی نظام زندانبانی محسوب می شوند. در سال ۲۰۱۳ میلادی حداقل ۱۱ کشور دنیا مداخله بخش خصوصی در اجرای مجازات زندان را پذیرفته و اجرایی نمودند. در این سال ایالات متحده آمریکا بیشترین تعداد زندانی را در زندان های خصوصی نگهداری نمود (۱۰). بدین ترتیب شواهد موجود نشان می دهند که تمایل برای واگذاری اداره زندان ها به بخش خصوصی در آمریکا بسیار گسترده است.

۵-۷. مدل خصوصی سازی زندان در حقوق ایران و آمریکا

در مورد مداخله بخش خصوصی در اجرای احکام زندان و نظام زندانبانی، اگرچه قوای مقننه و قضاییه کشور ایران از این مهم

زندان‌ها در ایالات متحده آمریکا از سال ۱۹۸۰ آغاز شد. در این دوران اکثر پیمانکاران اجرای طرح خصوصی‌سازی زندان‌ها از شرکت‌های غیرانتفاعی بودند اما هم زمان سطوح مختلف دولت نیز در این بازار تجاری حضور داشتند. در سطح فدرال، خصوصی‌سازی با افتتاح مرکز بازپروری هوستون توسط شرکت زندانبانی تأدیبی آمریکا (CCA) آغاز شد (۵). زندان‌های خصوصی مدرن با نمونه‌های سنتی آن تفاوت‌های عمده‌ای دارند.

در سال ۱۹۸۴ قراردادی بین بخش خصوصی و دولت بسته شد که بر طبق آن بخش خصوصی خدمات درون زندان را بر عهده گرفت. (مدل فرانسوی یا نیمه‌خصوصی) اما در اغلب قراردادهای منعقد شده میان دولت و بخش خصوصی، بخش خصوصی اداره زندان را به طور کامل عهده‌دار شد و حتی مدیریت زندان را نیز بر عهده گرفت (مدل خصوصی‌سازی کامل یا مدل آمریکایی-انگلیسی). در دهه ۱۹۹۰ مداخله بخش خصوصی در زندان‌های آمریکا به طور چشمگیر افزایش یافت. در فاصله سال ۱۹۹۵ تا ۲۰۰۰ میلادی، حدود سه‌چهارم زندان‌های ایالات متحده آمریکا خصوصی‌سازی شده بود. در این سال‌ها بخش خصوصی وظایف مختلفی از جمله تأمین منابع مالی، ساخت و ساز و بهره‌برداری زندان را بر عهده داشت (۵) (مدل خصوصی‌سازی اسپک که زیرمجموعه مدل خصوصی‌سازی کامل است).

تجربه خصوصی‌سازی در ایالات متحده آمریکا نشان می‌دهد در برخی موارد معدود، بخش خصوصی در اداره زندان با مشکلاتی مواجه شده است. در سال ۲۰۰۹، در زندان خصوصی بخش ریوز، در مرکز تگزاس، زندانیان شورش کردند و اقدام به تخریب بخش‌هایی از زندان نمودند. در این زندان یک نفر کشته شده بود و زندانیان نسبت به مراقبت‌های بهداشتی معترض بودند (۷). شورش در این زندان که توسط بخش خصوصی با قرارداد خصوصی‌سازی کامل اداره می‌شد، مقامات دولتی ایالات متحده آمریکا را متقاعد نمود که باید نظارت بیشتر و دقیق‌تری بر عملکرد بخش خصوصی داشته باشند.

غافل نبوده‌اند، اما باید اذعان نمود تاریخچه خصوصی‌سازی در کشور آمریکا حکایت از آن دارد که این کشور تجربیات ارزنده و عملی در زمینه مداخله بخش خصوصی در نظام زندانبانی دارد، اما نظام حقوقی کشور ایران در ابتدای راه خصوصی‌سازی قرار دارد. لذا مطالعه تجربیات نظام حقوقی کشور آمریکا می‌تواند راهنمای مناسبی برای حقوقدانان کشورمان در انتخاب مناسب‌ترین مدل برای مداخله بخش خصوصی در اجرای احکام کیفری به ویژه مجازات زندان باشد.

۵-۷-۱. مدل خصوصی‌سازی زندان در آمریکا

در ایالات متحده آمریکا، بخش خصوصی فعالیت خود را از بخش نوجوانان آغاز نمود. مطابق سرشماری که در سال ۱۹۷۴ در ایالات متحده آمریکا انجام شد ۴۱ درصد جمعیت نوجوان این کشور یعنی ۳۷۷۴۹ نفر به عنوان بزهکار در ۱۳۰۰ مؤسسه خصوصی نگهداری می‌شدند. در فاصله سال‌های ۱۹۷۵ تا ۱۹۸۹ مداخله بخش خصوصی در نگهداری از نوجوانان بزهکار ۷۰ درصد رشد داشت (۱۱). دور جدید مداخله بخش خصوصی در نظام زندانبانی افراد بزرگسال از سال ۱۹۸۰ آغاز شد.

برخی حقوقدانان آمریکایی معتقد بودند مدل خصوصی‌سازی در ایالات متحده آمریکا به صورت خصوصی‌سازی کامل نبوده و دولت در کنترل نظام زندانبانی دخالت دارد. اما واقعیت این است که همانند آنچه در عرصه اقتصاد آمریکا اتفاق افتاد؛ نظام حقوقی ایالات متحده آمریکا از ابتدا الگوی خصوصی‌سازی کامل (مدل آمریکایی-انگلیسی) را پذیرفته و مدیریت و امنیت زندان‌هایش را به بخش خصوصی واگذار نمود و تنها حق نظارت را برای دولت حفظ نمود (۱۲).

موج اول خصوصی‌سازی در ایالات متحده آمریکا از سال ۱۸۲۵ به صورت خصوصی‌سازی سنتی زندان‌ها (اجاره محکومین) آغاز شد. در این سیستم، بخش خصوصی زندانیان را مورد استثمار قرار داده بود. اما دولت مخالف استفاده شخصی از نیروی کار محکومین بود. به دنبال اعتراضات گسترده افکار عمومی و گروه‌های سیاسی؛ سیستم اجاره محکومین در سال ۱۹۲۳ لغو شد. موج دوم خصوصی‌سازی

۵-۷-۲. مدل خصوصی سازی زندان در حقوق ایران

مداخله بخش خصوصی در اجرای مجازات زندان در کشور ایران به صورت موردی و محدود انجام شده است. در خصوص تاریخچه و تحولات زندان‌ها در یک قرن اخیر در ایران باید گفت «نظامنامه تشکیلاتی محابس و توقیفگاه‌ها و وظایف مأمورین و مستخدمین آنها» در سال ۱۳۰۷ شمسی به تصویب هیأت وزیران رسید و زندان قصر در سال ۱۳۰۸ به عنوان اولین زندان ایران تأسیس شد. این زندان تا دهه چهل، (پیش از ساخت زندان اوین) تنها زندان موجود در تهران بود. پیش از پیروزی انقلاب اسلامی در ایران، اداره زندان‌ها در اختیار شهربانی کل بود. پس از پیروزی انقلاب در سال ۱۳۵۸ اداره زندان‌ها بر عهده وزارت دادگستری نهاده شد. در سال ۱۳۶۴ سازمان زندان‌ها، جایگزین شورای سرپرستی زندان‌ها شد. نهایتاً از سال ۱۳۷۲ سازمان زندان‌ها در اختیار رئیس قوه قضاییه درآمد.

مطالعه سیر تاریخی واگذاری اداره زندان بین نهادهای مذکور از این جهت دارای اهمیت است که نشان می‌دهد در کشور ایران موضوع واگذاری اداره زندان‌ها حتی به بخش خصوصی امکان‌پذیر است. دو دهه پس از پیروزی انقلاب اسلامی، افزایش جمعیت زندان‌ها و کاهش سطح خدمات، فضای زندان و تعداد مأمورین و کمبود امکانات سبب شد مسئولین قضایی کشور ایران به خصوصی سازی زندان‌ها تمایل نشان دهند. اولین تجربه خصوصی سازی در کشورمان در سال ۱۳۷۳ اتفاق افتاد. در این سال اداره بخش‌هایی از زندان وکیل آباد مشهد به مدت سه سال به بخش خصوصی واگذار شد. اداره بیمارستان زندان، اداره دفتر اجرای احکام قضایی زندان، طبخ غذای زندانیان، ثبت آمار و اطلاعات رایانه، خدمات فرهنگی، آموزش زندانیان، خدمات مشاوره روان‌شناسی و مددکاری و خدمات نگهدارنده غیرمسلح در پوسته داخلی زندان، از جمله اموری بود که تصدی آن در زندان وکیل آباد به بخش خصوصی واگذار شد (۱). با توجه به توضیحات پیش گفته، زندان وکیل آباد با مدل نیمه خصوصی (مدل فرانسوی) واگذار شد. در طی این قرارداد، ارائه خدمات پشتیبانی به بخش خصوصی واگذار شد و مدیریت و حفظ امنیت زندان در اختیار دولت قرار داشت.

برنامه خصوصی سازی در این زندان با موفقیت اجرا شد. ارائه خدمات در این زندان بهبود یافت و سطح رفاه زندانیان بالاتر رفت. علاوه بر این، در قسمت اجرای احکام، تعداد پرسنل اداری به میزان قابل ملاحظه‌ای کاهش یافت و در عین حال سرعت و دقت انجام کار بهبود یافت (۱).

دومین تجربه خصوصی سازی در کشورمان در سال ۱۳۸۴ اتفاق افتاد. در این سال اداره بخش عمده زندان عادل آباد شیراز به بخش خصوصی واگذار شد. خصوصی سازی در این زندان بر اساس مدل خصوصی سازی کامل (مدل آمریکایی - انگلیسی) انجام شده بود. البته برخی نیز معتقدند: «خصوصی سازی در زندان عادل آباد به شیوه بینابینی بود زیرا مدیریت به بخش خصوصی واگذار شده بود اما حفظ امنیت بر عهده دولت باقی مانده بود» (۱). بر خلاف تجربه اول خصوصی سازی؛ قرارداد خصوصی سازی زندان عادل آباد به دلیل ضعف مطالعاتی و عدم انجام تحقیقات جامع، با شکست مواجه شد. البته باید توجه داشت تجربه موفق خصوصی سازی به مدل فرانسوی (زندان وکیل آباد مشهد) و یا تجربه ناموفق برنامه خصوصی سازی با مدل آمریکایی-انگلیسی یا حتی مدل بینابین (زندان عادل آباد شیراز) به معنای عدم کارایی دو مدل خصوصی سازی اخیرالذکر نیست بلکه مطالعه تجربیات سایر کشورها گواه این امر است که حتی مدل‌های خصوصی سازی آمریکایی-انگلیسی یا مدل بینابین می‌تواند موفقیت‌آمیز باشد و نتایج مثبتی به همراه داشته باشد. به عبارت دیگر، شکست یا موفقیت هر یک از سه مدل خصوصی سازی در هر کشور، بستگی به مقتضیات حقوق داخلی آن کشور دارد. لذا ضروری است قبل از اقدام به انعقاد قرارداد با بخش خصوصی، مطالعه دقیق در خصوص ساختار حقوق داخلی و مقتضیات آن صورت گیرد تا از آزمون و خطا و تجربیات ناموفق احتمالی در آینده جلوگیری شود.

۵-۸. ایرادهای وارد بر خصوصی سازی زندان در اجرای

احکام کیفری

با توجه به مباحث مطرح شده در زمینه خصوصی سازی زندان، برخی دیدگاه‌های منتقدان در این زمینه نیز قابل توجه است

محکومان فدرال به کارخانجاتی فرستاده می‌شوند که ساعتی بین ۲۳ سنت تا ۱/۵ دلار حقوق دریافت می‌کنند. این دستمزد بسیار پایین‌تر از حداقل دستمزد در آمریکا است (۱۶).

انتقاد به اختلاف هدف بنیادین زندان‌های خصوصی با دولت در حقوق کیفری ایران نیز دغدغه‌هایی را ایجاد کرده است. بدیهی است در بخش عدالت کیفری و فرایند رسیدگی به جرائم، منظور از دولت، قوه قضاییه است. مطابق آنچه در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران ذکر شده است، اعمال قوه قضاییه به وسیله دادگاه‌های دادگستری است که باید طبق موازین اسلامی تشکیل شود و به حل و فصل دعاوی و حفظ حقوق عمومی و گسترش و اجرای عدالت و اقامه حدود الهی بپردازد (اصل ۶۱ قانون اساسی ج.ا.ا). همچنین مسئول تحقق بخشیدن به اهداف ذیل است: رسیدگی و صدور حکم در مورد تظلمات، تعدیات و شکایات، احیای حقوق عامه و گسترش عدل و آزادی‌های مشروع، نظارت بر حسن اجرای قوانین، کشف جرم و تعقیب و مجازات و تعزیر مجرمین و اجرای حدود و مقررات مدون جزایی اسلام و اقدام مناسب برای پیشگیری از وقوع جرم و اصلاح مجرمین (اصل ۱۵۶ قانون اساسی ج.ا.ا). «ماهیت عمل قضایی ایجاب می‌کند که در زمینه انطباق قواعد عام و مجرد قانون با مورد خاص پرونده، قاضی، با عنایت به قانون، رویه قضایی، آراء علمای حقوق و اصول حقوقی و تفسیری که خواه‌ناخواه انجام می‌دهد، دست به صدور رأی بزند. پس مداخله دستگاه عدالت، ارزش یک عمل مستقل و خاص دارد و نمی‌تواند یکی از تبعات قوه مجریه یا یک عمل اجرایی ساده به شمار آید. افزون بر آن باید گفت که نتیجه امر قضا، گاهی سر خط اعمال اجرایی است» (۱۷). بر همین مبنا، مخالفان خصوصی‌سازی نهاد اجرای مجازات به ویژه خصوصی‌سازی زندان‌ها، معتقدند مداخله بخش خصوصی در اجرای مجازات زندان قابل توجیه نیست. مخالفان معتقدند بخش خصوصی بیش از آنکه به دنبال تحقق اهداف بنیادین مقرر در قانون اساسی و سایر قوانین کیفری داخلی باشند، بیشتر به فکر کسب سود و منفعت مالی از اجرای مجازات هستند.

که از حیث عمومی و اختصاصی به این مسأله پرداخته شده است.

۵-۸-۱. اختلاف هدف بنیادین زندان‌های خصوصی با

دولت

از جمله ایراداتی که مخالفان مداخله بخش خصوصی در نظام زندانبانی مطرح شده بحث اختلاف هدف بنیادین زندان‌های خصوصی با دولت است. مخالفین خصوصی‌سازی معتقدند بخش خصوصی اساساً به دنبال کسب سود و منفعت است و اجرای مجازات را دستاویزی برای رسیدن به هدف خود یعنی همان کسب سود قرار می‌دهد. مخالفین خصوصی‌سازی معتقدند کسب سود مهم‌ترین اولویت بخش خصوصی است و این امر سبب می‌شود برنامه‌های دولت در زمینه اهداف و سیاست‌های اجتماعی مورد بی‌اعتنایی قرار گیرد (۱۳). برخی دیگر معتقدند خصوصی‌سازی اجرای مجازات زندان تدبیری ناکارآمد، متضاد با مصالح و منافع عمومی، مخالف با اصول راهبردی حقوق کیفری و مغایر با حقوق اساسی آحاد جامعه است (۱۴). به عبارت دیگر، بخش خصوصی هدف خود را در منفعت اقتصادی خلاصه می‌کند، اما هدف دولت از اجرای مجازات بسیار متفاوت از بخش خصوصی است و مواردی همچون سزادهی، اصلاح و درمان، اعاده نظم به جامعه و... را دربر می‌گیرد.

مخالفین مداخله بخش خصوصی در اجرای مجازات زندان معتقدند بسیاری از شرکت‌های خصوصی در ایالات متحده آمریکا از نیروی کار زندانیان در جهت کسب سود اقتصادی استفاده می‌کند. این شرکت‌ها مدعی آن هستند که استفاده از نیروی کار زندانیان به منظور حرفه‌آموزی به آنان است. اما منافع مالی سرشار حاصل از استفاده از نیروی کار زندانیان در شرکت‌های خصوصی، خلاف این ادعا را ثابت می‌کند (۱۵). از سوی دیگر، شواهد حاکی از آن است در برخی ایالات از جمله ایالت تگزاس، زندانیان مجبور به کار می‌شوند و هیچ دستمزدی به آنان پرداخت می‌شود. در سایر ایالات نیز در صورت پرداخت دستمزد، مبلغ آن بسیار ناچیز و کمتر از حداقل دستمزد کار در کشور آمریکا است. حدود ۲۵٪

۵-۸-۲. وظیفه ذاتی دولت در اعمال مجازات زندان

یکی دیگر از ایراداتی که مخالفان مداخله بخش خصوصی در نظام زندانبانی مطرح کرده‌اند بحث ذاتی بودن وظیفه دولت در اعمال مجازات زندان است. به این معنا که ایفای نقش دولت در اعمال مجازات، موضوعیت دارد نه طریقت. یعنی هیچ شخص دیگری حق تعیین و اجرای مجازات را ندارد. در ایالات متحده آمریکا، برخی سازمان‌ها و ارگان‌ها بر این عقیده‌اند که بخش خصوصی اجازه اجرای مجازات زندان را ندارد. آنان معتقدند اعمال مجازات زندان، حق انحصاری دولت است که از جمله حقوق حاکمیتی محسوب می‌شود و قابل واگذاری به غیر (بخش خصوصی) نیست (۱۸). مخالفین خصوصی‌سازی اجرای مجازات زندان در آمریکا معتقدند واگذاری حق انحصاری دولت در اجرای مجازات به بخش خصوصی سبب کاهش اقتدار دولت خواهد شد. علاوه بر این، اداره امور زندان‌ها و تأمین سلامت و رفاه زندانیان، از جمله وظایف دولت‌هاست که قابل واگذاری به بخش خصوصی نیست. مخالفین خصوصی‌سازی معتقدند لازمه الزام دولت به پاسخگویی در خصوص مسائل مربوط به اجرای مجازات زندان، حفظ مسئولیت و کنترل دولت بر اداره امور زندان‌ها است. زمانی که دولت حق حاکمیتی خود (اجرای مجازات زندان) را به بخش خصوصی واگذار کند این پرسش مطرح می‌شود که چگونه می‌توان دولت را متعهد به کنترل نظم و امنیت زندان دانست. زمانی که قدرت حاکمیتی دولت در اداره امور زندان زایل شود طبیعتاً مسئله حفظ نظم نیز از حیطه وظایف دولت خارج خواهد شد (۱۸). همچنین مخالفین خصوصی‌سازی معتقدند واگذاری حق انحصاری دولت در اعمال مجازات زندان به بخش خصوصی سبب می‌شود مدیران، مأموران و کارکنان بخش خصوصی، دارای اختیارات گسترده قضایی شوند و در خصوص طول دوره مجازات زندان و نحوه و چگونگی برخورداری زندانیان از امتیازات و مزایای قانونی؛ نظرات خود را اعمال نمایند (۱۹).

۶. نتیجه‌گیری

مداخله بخش خصوصی در زندان در ایران و آمریکا قبل از هر چیز تحت تأثیر رویکردهای سیاسی، اقتصادی و اجتماعی نسبت به مسأله خصوصی‌سازی قرار دارد. بر این اساس، در آمریکا با توجه به دیرینه خصوصی‌سازی در بخش‌های مختلف، موفقیت‌های بیشتری در زمینه خصوصی‌سازی در زندان‌ها حاصل شده است. اما این موضوع در ایران به دلیل تمرکزگرایی در ابعاد مختلف اداره جامعه، با ناکامی روبرو بوده است. این ناکامی هم در زندان عادل آباد و هم در وکیل آباد مشاهده شده است. در قوانین و مقررات پس از انقلاب اسلامی در آیین‌نامه اجرایی سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی مصوب سال ۱۳۸۴، به صراحت امکان مداخله بخش خصوصی در برخی خدمات زندانبانی مورد اشاره قرار گرفته است. البته در عمل، سال‌ها قبل از تصویب این آیین‌نامه؛ در سال ۱۳۷۳ اجازه مداخله بخش خصوصی در زندان وکیل‌آباد در مشهد صادر شد. بنابراین مداخله بخش خصوصی در اجرای مجازات حبس در حقوق کیفری ایران نه تنها ممنوعیتی ندارد، بلکه در عمل نیز اتفاق افتاده است. در حقوق آمریکا پس از کیفرگرایی یعنی از سال ۱۹۸۰ میلادی به بعد، تورم کیفری ناشی از افزایش بیش از حد تعداد زندانیان سبب شد بخش خصوصی اجازه ورود به زندان‌های دولتی ایالات متحده آمریکا را پیدا نماید. در این دوران، بخش خصوصی مجوز ساخت زندان‌های جدید را نیز به دست آورد و بیشتر ایالت‌ها قوانین مرتبط با خصوصی‌سازی را به تصویب رسانده‌اند. با توسعه این روند دیگر مداخله بخش خصوصی در نظام حقوقی ایالات متحده آمریکا محدود به اجرای مجازات زندان نیست و مراقبت‌های پس از زندان را نیز پوشش می‌دهد. بخش خصوصی از طریق برگزاری دوره‌های بازتوانی و جامعه‌پذیر کردن زندانیان پس از آزادی از زندان و همچنین از طریق فراهم کردن زمینه اشتغال و کسب درآمد برای آنان، نقش مؤثری در جلوگیری از تکرار جرم و ورود مجدد به محیط زندان ایفا می‌نماید.

تجاری شدن موضوع نگهداری از زندانیان، رواج رویکرد سرکوب‌گرایانه شدید در زندان‌ها برای مؤثر جلوه دادن این

۷. تقدیر و تشکر

در اینجا لازم است از کسانی که به انحاء مختلف در تدوین و نگارش مقاله مشارکت و همکاری داشتند، تشکر نمایم.

۸. سهم نویسندگان

نویسندگان مقاله به صورت برابر و با همکاری و مشارکت در گردآوری و تدوین مقاله حاضر نقش داشته‌اند.

۹. تضاد منافع

در مقاله حاضر تضاد منافی وجود ندارد.

روش و دستیابی به منافع بیشتر بخش خصوصی، نادیده گرفتن روش‌های اصلاح و بازپروری زندانیان از جمله مهم‌ترین انتقاداتی است که در زمینه خصوصی‌سازی زندان‌ها در آمریکا رخ داده است. به علاوه اینکه مداخله بخش خصوصی در اجرای مجازات زندان با اهداف بنیادین حقوق کیفری منافاتی ندارد، اما این امر به معنای واگذاری مطلق و بدون قید و شرط کلیه امور مربوط به زندانبانی به بخش خصوصی نیست، بلکه این واگذاری باید به صورت موردی و با مطالعه دقیق و کارشناسانه انجام پذیرد. در حقوق کیفری آمریکا مشکل چندانی برای واگذاری زندان به بخش خصوصی وجود ندارد، زیرا دولت فدرال و هر یک از ایالات به این منظور قوانین خاصی را به تصویب رسانده‌اند و زمینه اجرای مناسب مقررات خصوصی‌سازی را فراهم نموده‌اند. اما در ایران به دلیل عدم وجود صراحت قانونی مبنی بر امکان واگذاری زندان به بخش خصوصی؛ ابهاماتی درباره این موضوع پدید آمده است. البته اجرای دو مورد خصوصی‌سازی در زندان‌های وکیل‌آباد مشهد و عادل‌آباد شیراز اندکی از ابهامات ایجاد شده کاست و نشان داد استدلال موافقان خصوصی در مورد امکان مداخله بخش خصوصی در اجرای احکام کیفری درست بوده است. در تأیید این نظر باید گفت برخلاف امور مربوط به دادرسی و حل و فصل اختلافات که از امور قضایی محض (امور ذاتی قضایی یا امور قضایی در معنای اخص) محسوب می‌شوند و غیر قابل واگذاری به بخش خصوصی هستند؛ واگذاری زندان به عنوان امور مربوط به سازمان‌های وابسته به قوه قضاییه که مشارکت مستقیم و تصدی آن توسط دولت و قوه قضاییه ضرورتی ندارد، به بخش خصوصی بلامانع است. اما نباید مشکلات مربوط به خصوصی‌سازی زندان‌ها را نادیده گرفت. همان‌طور که در ایالات متحده نشان می‌دهد که رویکردهای اصلاح‌گرایی در طی سال‌های خصوصی‌سازی زندان مورد توجه بخش خصوصی نبوده است. به علاوه اینکه منتقدان بر این باورند که بخش خصوصی به دنبال کسب سود و منفعت است و با جابجایی مداوم کارمندان و نیروهای اداری و خدماتی زندان، پشتوانه مدیریتی و تجربی پرباری برای اداره زندان‌ها ایجاد نمی‌کند.

References:

1. Shams A. Plan to create private prisons in Iran. Tehran: Educational and Research Center of the Prisons Organization; 2000. (Persian).
2. Mahmoodi Janaki F, Hasn Abadi M. Public opinion and criminalism. *Journal of legal studies*. 2010;1(5):181. (Persian).
3. Laurin A, Wollan J. Prisons: The privatization phenomenon. *Public Administration Review*. 1986;46(6):678.
4. Bernard TJ. Prison, Inc.: A Convict Exposes Life Inside a Private Prison. New York: New York University Press; 2006.
5. Jing Y. Prison privatization. New York: Nova science publishers; 2010.
6. Austin J, Coventry G, Crime NCo, Delinquency. Emerging issues on privatized prisons. Washington, DC: US Department of Justice, Office of Justice Programs; 2001.
7. Selman D, Leighton P. Punishment for sale: Private prisons, big business, and the incarceration binge. New York: Rowman & Littlefield Publishers; 2010.
8. Dolovich S. State punishment and private prisons. *Duke Law journal*. 2005;5(3):437-41.
9. Charles H, Logan J. Private prisons. New York: Oxford university press; 1990.
10. Jacovetti S. The constitutionality of prison privatization: An analysis of prison privatization in the United States and Israel. *Global Bus L Rev*. 2016;6(1):61-3.
11. McDonald DC. Private penal institutions. *Crime and justice*. 1992;16(1):361-419.
12. Richard H. Private Prison. *The University of Chicago press journals, Crime and Justice*. 2001;1(8):28.
13. Taati A. Privatization in India. *Journal of Management Studies*. 1980;1(8):67. (Persian).
14. Najafi Irand Abadi AH, Zaree Mehrjerdi A. Privatization of Criminal Justice: Why and Challenges. *Journal Legal Research*. 2010;15(11):209. (Persian).
15. Ntsobi MP. Privatisation of prisons and prison services in South Africa. Washington, D.C: University of the Western Cape; 2005.
16. Rasoli R. Changes in Punishment Policies in the Process of Globalization. *Iranian Journal of Sociology*. 2004;6(1):123. (Persian).
17. Ghazi Shariat Panahi A. Constitutional rights requirements. Tehran: Mizan; 2022. (Persian).
18. Johnston VR. Privatization of prisons: Management, productivity, and governance concerns. *Public Productivity & Management Review*. 1990;14(2):189-201.
19. Wecht DN. Breaking the code of deference: Judicial review of private prisons. *Yale law journal*. 1986;4(96):815-20.

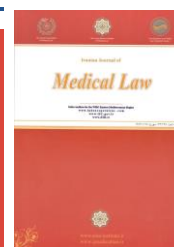

The Iranian Association
of Medical Law

MLJ

Medical Law Journal
2021; Legal Innovation

Journal Homepage: <http://ijmedicallaw.ir>

ORIGINAL ARTICLE

Private sector intervention in prisons in Iran and the United States

Majid Bahmani¹ , Hassan Haji Tabar Firoozjaei^{2*} , Seyed Reza Ehsanpour³

1. PhD student in Criminal Law and Criminology, Sari Branch, Islamic Azad University, Sari, Iran.

2. Associate Professor, Department of Law, Ghaemshahr Branch, Islamic Azad University, Ghaemshahr, Iran.

3. Assistant Professor, Department of Law, Shahed University, Tehran, Iran.

ARTICLE INFORMATION

Received: 2 October 2021

Accepted: 27 January 2022

Published online: 16 February 2022

Keywords:

Privatization

Prison

Execution of Punishment

Iran

United States American

Private Prison

* Corresponding Author:

Hassan Haji Tabar Firoozjaei

Address: Department of Law,
Ghaemshahr Branch, Islamic Azad
University, Ghaemshahr, Iran.

Postal Code: 61964-47651

Telephone: 11-42155025

Email: hajitabar@yahoo.com

ABSTRACT

Background and Aim: Addressing the problems and issues of prisoners is one of the important concerns of political systems in order to establish criminal justice. The present article examines the models of prison privatization and the objections to it, examines the position of Iranian and American law in this field and answers the questions: Is private sector intervention in Iranian and American law possible? And which private sector intervention in law? Which of these two countries is more feasible?

Materials and Methods: In this article, a descriptive-analytical method and a study of private sector intervention in prisons in Iran and the United States have been compared. Discussion materials have been collected by referring to documentary sources.

Results: In Iranian law, despite the lack of legal provisions regarding private sector intervention in prisons; The private sector entered the prison guard system in 1994. Private sector intervention in the Iranian prison guard system has occurred twice, the first time successfully and the second time unsuccessfully. Research in this area indicates that private sector intervention in the United States is at a higher level than in Iran, both quantitatively and qualitatively, due to the passage of relevant laws.

Ethical considerations: The various stages of the research have been done with ethical considerations in mind, including the principle of referral, correct and scientific use of relevant resources, and the principle of fiduciary duty.

Conclusion: Due to its long tradition of privatization, the United States has a relatively successful example of private prison management. This approach is applied through two Anglo-American models (privatization of all prison wards) and the French model (administration by the private sector and security by the government). But in Iran, despite the stipulation of privatization in the prison regulations, two failed experiences in Adelabad prison in Shiraz and Vakilabad prison in Mashhad have reduced the tendency of the judiciary to privatize prisons. In addition, problems related to the management of prisons by the private sector and the lack of sufficient security to manage the affairs of prisoners are among the reasons for the suspension of this project.

© Copyright (2018) Iranian Association of Medical law, Tehran, Iran.

Cite this article as:

Bahmani M, Haji Tabar Firoozjaei H, Ehsanpour SR. Private sector intervention in prisons in Iran and the United States. *Medical Law Journal* 2021; Legal Innovation.